

เศรษฐศาสตร์การเมืองในบริบทสังคมไทย

เสน่ห์ จามริก

ท่านคณบดี อาจารย์ นิสิตนักศึกษา และท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ

ผมรู้สึกเป็นเกียรติเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้รับมอบหมายให้มาพูดในโอกาสเปิดห้องสมุด สภา ศิริमानนท์ ที่ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้ สำหรับหัวข้อที่ตั้งไว้วันนี้ ที่จริง ทางฝ่ายผู้จัดก็ไม่ได้กะเกณฑ์กำหนดมาโดยเฉพาะ ผมเองเป็นฝ่ายเสนอขึ้นโดยเห็นว่า เป็นเรื่องที่อยู่ในแนวความสนใจของคุณสภาตลอดมา คงจะเห็นได้จากบรรดาหนังสือที่ท่านสะสมไว้และอุทิศให้แก่สถาบันการศึกษาแห่งนี้ นอกจากนี้ยังเป็นความตั้งใจของผมเองด้วยที่อยากกระตุ้นให้เกิดการเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเรื่องสำคัญเช่นอย่างจริงจัง และกว้างขวางขึ้นกว่าที่เคยเป็นมา หลังจากที่ถูกกลบกลืนในหัวข้อที่จะพูดแล้ว ยังได้ทราบอีกด้วยว่า ที่คณะเศรษฐศาสตร์นี้กำลังดำริจะจัดตั้งโครงการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองและประวัติศาสตร์เศรษฐกิจขึ้น จึงนับเป็นความสนใจที่มาประจวบเหมาะกันโดยบังเอิญ เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า เรื่องของ เศรษฐศาสตร์การเมืองไม่มีชื่อของใครเลยสำหรับบรรดาเพื่อนอาจารย์ที่นี่ เพราะได้มีการรวม "กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง" กันอย่างค่อเนื่องมาเป็นเวลานานพอสมควรทีเดียว และปรากฏผลงานเขียนและสัมมนาทางวิชาการออกมาเป็นจำนวนมากไม่น้อยเป็นที่กล่าวขวัญกันอย่างแพร่หลายอยู่แล้ว การคิดอ่านจัดตั้งโครงการศึกษาๆ ที่ว่านี้ จึงคงไม่ได้เป็นการตั้งค้นกันใหม่เสียเลยทีเดียว หากน่าจะมียุทธศาสตร์เป็นทำนองหัวเลี้ยวหัวต่ออีกช่วงหนึ่งของกระแสความคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก เศรษฐกิจการเมืองในปัจจุบัน และในช่วงที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อนี้ ผมก็หวังที่จะได้เสนอข้อคิดเล็ก ๆ น้อย ๆ อันอาจจะประโยชน์อยู่บ้าง แม้มากก็น้อยสำหรับการดำเนินงานทางวิชาการของพวกเราทั้งหลายต่อไป

ผมใคร่เรียนความเข้าใจเป็นเบื้องต้นเสียก่อนเกี่ยวกับคำว่า เศรษฐศาสตร์การเมือง ผมไม่ได้หมายความว่าความถึงสำนักคิดหรือสำนักศึกษาหนึ่งใดโดยเฉพาะ หากใครขอเสนอเป็นข้อคิดในความหมายพื้น ๆ ที่กว้าง กล่าวคือความเป็นเหตุเป็นผลและสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเมือง ผมอยากให้เราหันมาพิจารณาที่ตั้งต้นกันที่ตรงนี้ร่วมกันในฐานะของผู้มีบทบาทในการชี้นำสังคม เราคงต้องยอมรับกันว่า บทบาทของกลุ่มนักวิชาการมีอยู่ เช่นนี้จริง ๆ ในสังคมวัฒนธรรมไทย และนี่เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองอย่าง เช่นที่กำลังจะมีการเลือกตั้งตอนนี้ (การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2531 - บก.) ก็อาจจะเรียกได้ว่าทุกคนพากันมองหานักวิชาการที่จะพูดหรือชี้แนะอะไร แต่ข้อที่ผมเกรงเหลือเกินจากเท่าที่สังเกตมาก็คือว่า กระแสความสำคัญของนักวิชาการไทยเรานั้น ดูจะเป็นลักษณะของนักเทศน์กันเสียมากกว่าที่จะเสนอข้อมูลแนวทางอันเป็นแก่นของความรู้ เพื่อเป็นสรณะในการชี้นำสังคมอย่างแท้จริงความจริงแล้วบทบาทของนักวิชาการนั้นจะโดดเด่นมีคุณประโยชน์ต่อสังคมเพียงใดไม่ใช่ว่าเป็นประเดี๋ยวเรื่องของตัวนักวิชาการเป็นส่วนบุคคลเท่านั้น ข้อที่น่าเป็นห่วงมากก็คือบทบาทของนักวิชาการไทยในสภาวะปัญหาทางวิชาการเองอันเป็นรากฐานสำคัญ คำถามที่ตามมาคือว่าในองค์ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์การเมืองที่เป็นอยู่จะเป็นความรู้ที่ให้แก่สาร และเป็นเครื่องชี้แนะสังคมหรือประชาชนส่วนใหญ่ได้

เพียงใดในทันทีผมก็คงได้แต่พูดถึงสภาวะปัญหาทางวิชาการโดยทั่วไป และข้อจำกัดทั้งของตัวเองและเวลา ก็คงไม่สามารถเข้าไปใน เรื่องของความละเอียดอ่อนทางทฤษฎีอะไรมากนัก หากจะ เพียงแค่ตั้งข้อสังเกตเบื้องต้นที่เห็นว่า เป็นแนวทางที่เราน่าจะ ได้เสวนากันต่อ ๆ ไป

ทำไมเศรษฐศาสตร์การเมืองจึงมีความสำคัญ ผมคิดว่าที่ควรจะนำมาพูดกันในที่นี้คง ไม่ใช่เป็นแต่เพียงในโอกาสเปิดห้องสมุดสภา ตีรमानนท์ซึ่ง เป็นผู้หนึ่งอย่าง ที่อาจารย์ฉัตรทิพย์ได้เรียนให้ทราบแล้วว่า เป็นผู้มีค่าความสำคัญในแวดวงของ "สำนักความคิด" เศรษฐศาสตร์การเมือง หากที่สำคัญนอกเหนือไปจากนั้นก็ เพราะ เรื่องของ เศรษฐศาสตร์การเมืองมีความเกี่ยวข้องอย่างสำคัญยิ่งต่อชีวิตสังคมและการ เมืองไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นองค์วิชาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการ เปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ท่านทั้งหลายคง จะได้ยินได้ฟังกันบ่อยๆจนพูดกันติดปากถึงคำว่า "การพัฒนา" ในความเข้าใจของนักวิชาการและความรู้ เศรษฐศาสตร์การเมืองมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเสนอและสร้าง เสริมความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นอย่างถ่องแท้ในเรื่องของการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยทั่วไป ใน เรื่องนี้มีข้อสังเกตของนักวิชาการอเมริกันผู้หนึ่งในหนังสือที่พิมพ์ออกมาเมื่อปีที่แล้วนี้เอง บอกว่าในกระบวนการพัฒนาในโลกนี้ ไม่ว่าจะ เป็นในประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศที่พัฒนาแล้วก็ตามมักจะบัง เกิดผล เป็นปรากฏการณ์อย่าง ที่กลั่นขัดแย้งกัน นั่นก็คือว่า ในท่ามกลางปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลง การพัฒนารุดหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอันย่อมนหมายถึง ความเจริญรุ่งเรือง และการพัฒนาก้าวหน้าของการดำรงชีวิตมนุษย์ตามที่เห็น ๆ กันอยู่จะมีคนกลุ่มหนึ่งที่ก้าวรุดหน้าควบคู่กับความเติบโตทาง เศรษฐกิจ แต่ในขณะเดียวกันนั่นเอง สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้น การประดิษฐ์คิดค้นใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น ความเติบโตทาง เศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ทั้งหลายทั้งปวง เหล่านี้ก็ยังทำให้เกิดปรากฏการณ์ตรงกันข้ามกับบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งประกอบกันเป็นกลุ่มชนส่วนใหญ่ ปรากฏการณ์เช่นว่านี้เขาใช้คำฝรั่งว่า Marginalization ผมขอแปลว่าความตกต่ำ ปรากฏการณ์ทั้งสองนี้เกิดควบคู่กันไปด้วยกัน เมื่อหันกลับมาดูที่สังคมไทยของเราเองซึ่งตกอยู่ในข่ายของประเทศกำลังพัฒนา และ เรากำลังพยายามผลักดันบ้านเมืองให้ไปสู่นโยบายของการเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่อย่างที่เราได้ยินได้ฟังอยู่ทุกวันนี้ เป็นไปได้หรือไม่ว่ากระแสการผลักดันให้เศรษฐกิจเติบโตขึ้นมีผู้คนส่วนหนึ่งมุ่งค้ำขึ้นนี้เอง จะยังผลให้ผู้คนอีกส่วนหนึ่งซึ่ง เป็นชนส่วนใหญ่ของสังคมไทยกลับต้องประสบกับความตกต่ำต่างๆขึ้นในชีวิต ดังจะ เห็นได้จากสภาพการใต้เกิดขึ้นอยู่แล้ว คือความยากจน ช่องว่างรายได้และการไม่มีงานทำ ในแง่นี้บทบาทของนักวิชาการและองค์วิชาความรู้จะอธิบายและชี้แนะถึงสภาพความเป็นไปของการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ผมขอใช้คำของ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีคือ "การเปลี่ยนตามสมัย" ในลักษณะที่สังคมไทยเราพยายามผลักดันกันในช่วงร้อยปีที่ผ่านมาและทวีความ เข้มข้นและความถี่ขึ้นตามลำดับในช่วง 30 ปีที่แล้ว ในการเปลี่ยนแปลงตามสมัยทั่วไป มันได้สร้าง ความสับสนและแปลกแยกก่อให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นนานับการตั้งที่รู้เห็นกันอยู่โดยทั่วไป ถึงตรงนี้ผมคงต้องขออภัยสมมติฐานไว้ก่อนว่า สภาพการพัฒนาเปลี่ยนแปลงแบบนี้ ท่านทั้งหลายในที่นี้คง เห็นด้วยกับผมว่าคงเป็นเรื่องไม่พึงปรารถนาเป็นแน่ เราคงไม่อยากจะ เห็นการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมือง ที่เป็นไปอย่างสับสนและแปลกแยกเช่นนี้ เพราะ ว่าจะผลที่สุดแล้วในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงใดๆก็ตาม สิ่งที่จะ เป็นตัวชี้หรือวัดคุณภาพหรือความหมายนัยของการเปลี่ยนแปลง ว่าจะก้าวหน้าหรือถอยหลังก็อยู่ที่ตัวทรัพยากรมนุษย์นี้เอง แต่เท่าที่ปฏิบัติกันอยู่เราใช้ชีวิตกันที่ข้อมูลตัวเลขที่ค่อนข้างห่างไกลจากความเป็นมนุษย์ เราก็นึกแต่ที่จะพูดกันถึงขีดขั้นของความจำเป็นเติบโตทาง เศรษฐกิจแต่เราไม่สนใจว่าระดับของความจำเป็นเติบโตทาง เศรษฐกิจนั้นเอง อะไรจะเกิดขึ้นกับการพัฒนาทรัพยากรคนเป็นจำนวน มากซึ่งจะเป็นตัวชี้ให้เห็นได้ว่า ได้เกิดการสูญเสีย สูญเปล่า และสร้างปัญหาให้กับอนาคตของสังคมไทยอย่างไรบ้าง เมื่อเป็นปัญหาอย่างนี้ ประเด็นปัญหาของเศรษฐศาสตร์การเมืองในความหมายนั้น ๆ จากทัศนะของผม จึงอยู่ที่ว่าในลักษณะความเป็นเหตุเป็นผลและสัมพันธ์ เชื่อมโยงของ เศรษฐกิจและการ เมือง ในกระบวนการพัฒนาสังคมนี้ ทางเลือก

คืออะไร? ทางเลือกที่ว่าเป็นนิยสำคัญอย่างยิ่งและมีความเกี่ยวข้องอย่างสูงต่อบทบาทของนักวิชาการและสถาบันการศึกษา บทบาทในการขับเคลื่อนสังคมย่อมจะมีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมื่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของสังคม จริงๆ แล้วมันไม่ได้เป็นเรื่องของการเกิดขึ้นโดยธรรมชาติอย่างที่เรามักถกถอบรมสั่งสอนกันเห็นอะไรๆ เป็นเรื่องของพรหมลิขิตไปเสียแทบทั้งหมด หากโดยรากฐานส่วนใหญ่ทีเดียวเกิดจากน้ำมือของมนุษย์เราเองที่ลิขิตแนวการเปลี่ยนแปลงของสังคม ขึ้นอยู่กับว่า เราปรารถนาจะนำสังคมของเราพัฒนาเปลี่ยนแปลงกันอย่างไร มีความสมคณย์ เป็นคนประ โยชนต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยส่วนใหญ่หรือไม่อย่างไร

จากคำถามที่ว่าเป็นนี้ ทำให้ผมคิดถึงสภาวะทางวิชาการในกลุ่มที่เรียกรวมๆ กันว่า เศรษฐศาสตร์การเมือง ซึ่งไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่กับ "กลุ่ม เศรษฐศาสตร์การเมือง" ที่แก่นักศึกษาแห่งนี้เสมอไป และทั้งก็ไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่กับสาขา เศรษฐศาสตร์และรัฐศาสตร์ รวมทั้งประวัติศาสตร์ เพราะว่ามันที่สัดแล้วคงจะต้องมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นแหล่งประสานสังเคราะห์รวมเอาอีกหลายสาขาวิชาเข้ามาประกอบเป็นองค์ความรู้ รวมตลอดแม้ในกระทั้งในสาขาของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งจะเข้ามามีบทบาทสำคัญยิ่งๆ ขึ้นตามลำดับในกระบวนการพัฒนาสังคมสมัยใหม่ การที่ผมพยายามขยายขอบข่ายความหมายของ เศรษฐศาสตร์การเมืองให้กว้างออกไปอย่างนี้ ก็เนื่องด้วยเห็นว่า มีนัยสำคัญต่อการศึกษาวิจัยเชิงนโยบายสาธารณะ ซึ่งผมเห็นว่าน่าจะอยู่ในความสนใจทาง เศรษฐศาสตร์การเมืองให้มากขึ้นกว่าที่เป็นกันอยู่ ถ้าจะพิจารณาในเชิงวิเคราะห์ปรากฏการณ์ และประเด็นปัญหาเกี่ยวกับนโยบายหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมไทยแล้ว ก็อาจจะพูดได้ทำนองเดียวกันกับที่ปรากฏกับประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายว่า อยู่ภายใต้สองกระแสความคิดใหญ่ คือ กระแสทำนองนีโอคลาสสิก และกระแส "กลุ่ม เศรษฐศาสตร์การเมือง" ที่พูดถึงสองกระแสเหล่านี้ ก็มีได้หมายความว่ากระแสความคิดทางวิชาการไทยจะจำกัดอยู่เพียงแค่นี้ โดยแท้จริงแล้ว ในความสัง เกตของผม ในช่วงสี่ห้าปีมานี้เอง กระแสคิดใหม่เริ่มแพร่ขยายกว้างขวางขึ้นจากประสบการณ์ของบรรดากลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนรวมทั้งนักวิชาการที่คลุกคลีอยู่กับปัญหาการพัฒนาชนบท กระแสคิดใหม่เหล่านี้ กล่าวได้ว่าเป็นปฏิกิริยาตอบโต้ผลเลวร้ายของการพัฒนาที่ยัง เกิดแก่ภาคการ เกษตรและชนบทไทยและถึงขั้นนั้นก็ถือว่าเด่นชัด เป็นกระแสความคิดชุดใหม่ "การพึ่งตนเองของชนบทขึ้น" หากแต่ด้วยยังเป็นขบวนการทางความคิดที่ค่อนข้างกระจัดกระจาย ซาดความ เป็นบิกแบม แต่ข้ออ่อนเช่นนี้เห็นจะไม่ใช่ว่าเรื่องแปลกประหลาดอะไร เมื่อคำนึงถึงสภาพความเป็นจริงที่ว่า ขบวนการพัฒนาเอกชนยังเป็นของใหม่และทรัพยากรที่สนับสนุนจะกระ จังย่ำแย่ เมื่อเทียบกับขอบข่ายและความสลับซับซ้อนของปัญหาการพัฒนา เพื่อการพึ่งพาตนเองของชนบท ถึงกระนั้นก็ตามผมอยาก เห็นพวกเรานักวิชาการได้ให้ความสนใจกับขบวนการความคิดและประสบการณ์ด้านนี้อย่างจริงจัง อย่างน้อยที่สุด ก็เท่ากับประกอบเป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เราสามารถนำมาวิเคราะห์สภาพปัญหาอันจะเป็นทางนำไปสู่การแสวงหาทางเลือก และ ทางออกของสังคมไทยโดยส่วนรวมอย่างเป็นรูปธรรม และเหมาะสม ในประการสำคัญในเชิงวิชาการและนโยบายสาธารณะ ประเด็นปัญหาที่โต้แย้งทั้งหลายก็จะได้ เสนาตอบโต้กันบนมูลฐานของความเป็นจริงอัน เป็นแก่นสารของวิชาความรู้และบทบาทหน้าที่โดยตรงของประชาคมวิชาการ และข้อพิจารณาตรงนี้เองที่ดูจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงข้อค้อยของสองกระแสความคิดใหญ่ที่ผมเอ่ยไว้ข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นค่ายนีโอคลาสสิก หรือค่าย "กลุ่ม เศรษฐศาสตร์การเมือง" อันที่จริงแล้วทั้งสองค่ายต่างก็มีข้อเด่นของตนเอง หากแต่ความสัง เกตของผมจะคัดค้านประการใดก็ตามที่กล่าวกันว่า เห็นว่า ทั้งสองกระแสความคิดต่างถูกกบฏบังอยู่ในแง่มุมลัทธิความยึดถือจนเกินกว่าที่จะพยายามจะ เข้าสู่แนวความรู้ความเข้าใจอัน เป็นสภาวะ วิสัยอย่างแท้จริงและในแง่นี้ ผมค่อนข้างเชื่อ ว่า ขบวนการความคิดด้านการพึ่งตนเองของชนบทน่าจะเป็นคำตอบที่ได้ส่วนหนึ่ง ประเด็นอยู่ที่ว่าจะประสานสังเคราะห์หลักและวิธีการของกระแสความคิดต่างๆ เหล่านี้ให้บัง เกิดผลเป็นองค์ความรู้ เศรษฐศาสตร์การเมืองอย่างเป็นสภาวะวิสัยได้อย่างไร

กระแสไอศพลาสติกจัดอยู่ในกระแสอำนาจหลัก และ เพราะฉะนั้นจึงมีอิทธิพลและบทบาทสำคัญต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา หลักการอันโดดเด่นของไอศพลาสติกคงอยู่ที่มุ่งให้เกิดการจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งโดยหลักการ ผมเองก็เห็นว่าถูกต้อง แต่ประเด็นจริงที่มีอยู่ว่าจะเติบโตกันอย่างไร ตรงนี้แหละที่เป็นจุดบอดของกระแสไอศพลาสติกอย่างน้อยก็เท่าที่นำมาประยุกต์ใช้กับสังคมไทยของเรา จุดบอดอย่างไร ผมจะขอพูดแต่เพียงสั้น ๆ ณ ที่นี้ เมื่อราวสองปีก่อนมีการสัมมนาของคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง "ทิศทางเศรษฐกิจไทยในทศวรรษหน้า" ผมได้ตั้งข้อสังเกตเอาไว้ ถึงหลักความคิดเรื่อง "เศรษฐกิจแบบเสรีนิยม" ซึ่งเป็นตัวกำกับแนวทางการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยตั้งแต่แรกเริ่มมีแผนการพัฒนาสมัย "ระบอบปฏิวัติ" ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ว่ากันโดยหลักการแล้วคง ไม่มีใครอยากปฏิเสธหรือโต้แย้งแนวทางเศรษฐกิจแบบเสรี แม้ประเทศสังคมนิยมใหญ่อย่าง จีนและโซเวียตรัสเซีย หลังจากผ่านพ้นช่วงการปฏิวัติสังคมนิยมแล้วมาถึงตอนนี้ก็กำลังเริ่มจำเป็นต้องปรับตัวเข้ามาสู่ระบบเสรีขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เพราะในที่สุดแล้วระบบเสรีนิยมเป็นแนวทางที่ต้องกับวิถีชีวิตโดยธรรมชาติของมนุษย์เราซึ่งยอมรับและวางแผนเสรีภาพของตน และ ที่สำคัญในเชิงเศรษฐกิจ ระบบเสรีเป็นเครื่องกระตุ้นให้คนเกิดความคิดริเริ่มและประดิษฐ์คิดค้น ยังความพัฒนาก้าวหน้าทั้งสำหรับตนเอง และ สังคมโดยส่วนรวมด้วย แต่ข้าพเจ้าที่ "เศรษฐกิจแบบเสรีนิยม" ของไทยเรากลับมาถูกจำกัดให้การเติบโตทางเศรษฐกิจจำเป็นต้องผูกพันและพึ่งพิงอยู่กับประเทศอุตสาหกรรมเสียเกือบโดยสิ้นเชิง แผนนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยมุ่งยึดถือกันอยู่ที่ภาคอุตสาหกรรมเป็นหลักใหญ่ ภาคเกษตรและชนบทอันเป็นพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมและประกอบเป็นประชากรส่วนใหญ่อันของประเทศกลับถูกจัดให้เป็นเรื่องรองและเป็นตัวแบกภาระไม่ว่าจะเป็นในด้านทุน แรงงานหรืออาหารเพื่อพัฒนาการเติบโตของภาคอุตสาหกรรม การนี้เป็นเช่นนี้ตลอดมา จนปรากฏผลเป็นปัญหาความยากจน และ ช่องว่างห่างไกลทางฐานะรายได้อันยิ่งเห็นกันชัดแจ้งอยู่แล้ว ผมไม่ต้องการจะพูดอะไรมากไปกว่านี้อีก นอกจากจะขอเอ่ยถึงปมความคิดทางวิชาการซึ่งมักจะแทรกซ้อนอยู่เสมอกับกระแสไอศพลาสติกแบบไทยๆของเรา คือ ในประการแรกทีเดียว เราคงจะต้องยอมเผชิญกับความจริงกันเสียที่ว่า อันว่าสภาพปัญหาความยากจนและแร้นแค้นต่างๆที่บังเกิดขึ้นในสังคมไทยทุกวันนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือชีวิตของผู้คนและชุมชนในภาคชนบทนั้น โดยแท้จริงเป็นเรื่องที่คนกันเองก่อให้เกิดขึ้นแทบทั้งนั้นซึ่งตรงกันข้ามกับที่มักตอกย้ำให้เชื่อกันอยู่เสมอว่า "ธรรมชาติ" ของชนบทไทยคือ ใจ-จน-เจ็บ ทำให้บุตรหนึ่งว่าเป็นเรื่องของพรหมลิขิตแท้ๆ ประการที่สอง เป็นเรื่องของการชักจูงให้เกิดความนิยมเชื่อถือทางวิชาการในข้อที่ว่า การวิเคราะห์วิจัยทางเศรษฐศาสตร์อันถือว่า มีฐานะความเป็น "ศาสตร์" ชั้นสูงต้องถือหลัก "ความเป็นกลาง" รวมทั้งต้องปลอดจาก "ค่านิยม" กล่าวอีกนัยหนึ่ง เป็นภารกิจทางวิชาการอันจำกัต้องอยู่ในกรอบของเทคนิคและกลไกล้วนๆตามสมมติฐานเกี่ยวกับระบบตลาดและการแข่งขันเสรี และข้อที่จำเป็นต่อขั้วให้เห็นความศักดิ์สิทธิ์ของเศรษฐกิจ "ศาสตร์" ก็คือเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการเมือง ทว่าที่เคารพทั้งหลาย ถึงตรงนี้และจากที่โต้เห็นกันมาแล้ว ถึงแนวทางการพัฒนาที่เป็นอยู่คงไม่ยากนักที่จะพอมอง เห็นกันได้เช่นกันว่า กระแสไอศพลาสติกแบบไทยๆนั้น ดูจะห่างไกล "ความเป็นกลาง" อย่างยิ่ง โดยเฉพาะในส่วนเกี่ยวกับฐานะความสัมพันธ์ระหว่างภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตร และกีดกันเพื่อที่จะให้ปลอดจาก "ค่านิยม" ใดๆเอง จึงไม่เคยมีการตั้งคำถามกันอย่างจริงจังถึงตัวโครงสร้างและสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมและการเมือง ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบและกลไกตลาดในจินตนาการของบรรดานักเศรษฐศาสตร์ไอศพลาสติกทั้งหลาย จุดสนใจสูงสุดทางวิชาการมีอยู่แล้วสำเร็จรูปชัดเจนอันได้แก่ตัวแบบของเศรษฐกิจทุนนิยมอุตสาหกรรมซึ่งจะเป็นตัวกำหนดเป้าหมาย และ วิถีทางพัฒนาความเติบโตทางเศรษฐกิจ ของประเทศกำลังพัฒนาอย่าง เช่นของไทย ผลที่เกิดขึ้นและที่เห็นๆกันอยู่ก็คือ เศรษฐกิจไทยจำเป็นต้องเข้าไปในวิถีทางพัฒนาที่ถูกล้อมหกดขึ้นจากเงื่อนไขปัจจัยภายนอกโดยปราศจากทางเลือกที่เหมาะสมของตนเอง สถานการณ์เช่นนี้ควรไม่ควร หรือจะ

หึ่งปรารถนาหรือไม่ประการใดนั้น ผมขอให้อยู่ในวิจรรณยาของท่านทั้งหลายเอง

ที่กล่าวมานั้นเป็นเศรษฐกิจการเมืองกระแสหนึ่งในสังคมไทย ไม่ว่าจะอ้างยืนยันถึง "ความเป็นกลาง" ทางวิชาการหรือปฏิเสธความสัมพันธ์เกี่ยวกับการเมือง อย่างไรก็ตาม กระแสวิชาการที่ว่านี้ ก็ได้รับชัยชนะจนนโยบายของระบอบอำนาจตลอดมาอย่างสมบูรณ์นับตั้งแต่สมัย "ระบอบบวรวิจิตร" ของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผมย้ำถึงจุดบอดของกระแสไอคอนคลาสสิกซึ่งกำลังครอบงำหลักสูตรการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์อยู่ในปัจจุบันนี้ ก็ด้วยเหตุที่เป็นกระแสวิชาการที่สร้างช่องว่างอย่างลึกซึ้งระหว่างองค์วิชาความรู้ และ สภาวะที่เป็นจริงของเศรษฐกิจสังคมไทย พุฒง่ายก็คือ เป็นกระแสวิชาการที่บอียดริ่งอยู่กับเงื่อนไขภายนอกเป็นสภาวะ ชาติความเป็นอิสระ และ เพราะฉะนั้นจึงมองไม่เห็นความพยายามเข้าใจถึงสภาวะ คุณค่า และ ศักยภาพของการพัฒนาในพื้นฐานของสังคม วัฒนธรรมไทย ในความทันสมัยอันควบคู่ไปกับความเขลา หรือเจตนาที่จะ เขลาในตัวเอง เราจึงได้เห็นการเติบโตทาง เศรษฐกิจค่าเน้นควบคู่ไปกับความล้มละลายของชนชั้นคนไทยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคชนชั้น นับเป็นค่าทางสังคมที่ต้องสูญเสียไปอย่าง เหนือค่อนันต์ ทั้งนี้เพียงในนามของการ เปลี่ยนแปลงสมัย และ ในประการสำคัญ ในนามของความถูกต้อง "ทางวิชาการ"

ท่านที่เคารพทั้งหลาย ทั้งหมดที่ผมพูดมาถึงตรงนี้ ก็คงพอจะชี้ให้เห็นได้ว่า กระแสความคิดทางวิชาการ เป็นสิ่งที่มีบทบาทความสำคัญ เพียงใดต่อวิถีชีวิตและการพัฒนาของสังคมโดยรวม อีกกระแสหนึ่ง ที่ผมพอจะมองเห็นว่าน่าจะมีส่วนช่วยให้อะไรๆ เข้ารูป เข้ารอยดีขึ้นได้แก่ "กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง" ซึ่งมีศูนย์กลางปัญหาความคิดอยู่ที่สำนักศึกษาแห่งนี้เองตั้ง เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วโดยทั่วไป และ เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงก่อตั้งห้องสมุดสภา ศิริमानนท์ขึ้น ซึ่งยอมเป็นที่เข้าใจได้ และผมก็ใคร่ขอถือโอกาสนี้ เสวนาคำด้วยฉันทมิตรทาง วิชาการผู้มีพันธะรับผิดชอบต่อสังคมด้วยกัน ผมคง ไม่อาจถึงกับตั้งตนเป็นมูหรือ เข้าไปในประ เติณละ เวียดอันทาง วิช าการอะไรนักหนาที่เฝ้าก เียง เสนอ เป็นข้อคิด ข้อสั่ง เกิดพินิจจากแง่ของคนที่อยู่ "นอกวง" อันอาจเป็นประโยชน์ ที่จะ ได้ใคร่ครวญกันต่อไปเท่านั้น

จุดเด่นที่ผมมักจะนึกถึงทันทีเมื่อเอ่ยถึง "กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง" ก็คือ ระบบการสังเคราะห์แบบ มาร์กซิสต์ซึ่งเป็นภาระประสานการวิเคราะห์ทาง เศรษฐศาสตร์และสังคมวิทยา เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และโดยเน้น บรรดาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และสถาบันทางสังคมต่างๆ รวมทั้งระบบการเมือง จึงเข้ารวมอยู่เป็นกระบวนการอธิบายในการวิเคราะห์ทาง เศรษฐศาสตร์ ซึ่งนี่เป็นข้อคิดที่ผมได้มาจากของศาสตราจารย์ โจเซฟ ชุมปีเตอร์ ผู้เห็นว่า คาร์ล มาร์กซ์เป็นบรมครูทางสังคมวิทยามากกว่าอะไรอื่น ผมเชื่อว่าหลักความคิดความเข้าใจในจุดนี้จะเป็นจุดตั้งต้นที่สำคัญสำหรับอนาคตของโครงการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองในบริบทสังคมไทย ถ้าเราจะ ไม่ยึดติดอยู่กับปัญหา การตีความเชิงประวัติศาสตร์กันจนเกินไป อย่าง เช่นว่าสังคมไทยตกอยู่ในช่วง ใดแบบใดในเส้นทางพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งควรจะ เป็นที่ถกเถียงกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุดแล้ว ก็คงจะมีทางทำให้ระบบการศึกษาสังเคราะห์ บังเกิดเป็นพลวัตขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ความพยายามศึกษาทำความเข้าใจกับสภาพความเป็นมาทางประวัติศาสตร์นั้น เป็นสิ่งที่จำเป็น และสำคัญอย่างแน่นอน เพราะช่วยให้เราได้เข้าใจถึง พื้นทางสังคมวัฒนธรรมอย่าง เป็นสภาวะวิสัย และนี่เป็นจุดบอดของกระแสไอคอนคลาสสิกที่พูดถึงในตอนต้น แต่ในขณะ เดียวกัน ผมก็ไม่ลังเลใจไปกว่าช็อกเถียงทางประวัติศาสตร์ ในวงการ เศรษฐศาสตร์การเมือง ไทยเท่าที่เป็นอยู่นั้น ต้องการจะมุ่งกันในเชิงตัวแบบจำลองเท่านั้น หรือ มุ่งไปในสภาพความเป็นจริงในสังคมวัฒนธรรมไทย และครั้งนี้เองที่ระดับความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับสถาบันสังคมไทยจะเป็นตัวชี้ขาดสำคัญเท่าที่ผมสัง เกตมา (ซึ่งอาจจะผิด) ความพะวงสนใจในเชิงตัวแบบของ เศรษฐกิจสังคมไทยอย่าง

เช่นในประ เติ่นกิ่ง เมืองชั้น-กิ่งศักดิ์นา คุณ โนมเอียงองภาพจำลองภายนอกเสียมากกว่า ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขปัจจัย หลากหลายมากมาย ยากแก่การจำลอง เปรียบเทียบ รวมทั้ง เรื่องของยุทธศาสตร์การปฏิบัติเปลี่ยนแปลงที่คาดการณ์ ว่าจะ พึ่ง เกิดขึ้นเมื่อใดบ้าง เกิดอย่างไรที่รู้ตัวว่าอย่างน้อยในช่วงสิบปีที่ผ่านมา "กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง" ได้ ผลงานวิชาการออกมาไม่น้อยเลยรวมทั้งบรรดาวิทยานิพนธ์อันทรงคุณค่าทั้งหลาย ผมเองยัง ได้มีโอกาส เรียนรู้จาก งานวรรณกรรมทางวิชาการ เหล่านี้อย่างมากมายจนตามไม่ทัน ผมเชื่อว่าผลงานวิชาการเหล่านี้จะมีส่วนพื้นฐานสำคัญ ยิ่งต่อพัฒนาการของ เศรษฐศาสตร์การเมือง เพียงแต่ผมรู้สึกว่ามีมาในระยะหลังนี้ก็จะชอบเข้าไป แต่นั่นก็ไม่สำคัญเท่า กับว่าผลงานสังเคราะห์ทาง เศรษฐศาสตร์การเมือง เช่นว่านี้จะสามารถส่งผลกระทบต่อแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมอย่างไร

ต่อคำถามนี้ ประ เติ่นคง จะขึ้นอยู่กับท่านนอกเหนือไปจากความสนใจเชิง วัฒนธรรมประวัติศาสตร์หรือวิภาษ-วิธีแล้ว จะเป็นไปได้หรือไม่ ที่กระแสเศรษฐศาสตร์การเมืองไทยจะก้าวไปสู่ บทบาทการชั้นนำสังคมในเชิงนโยบาย สาธารณะชั้น สมมติฐานของผมมีอยู่ว่าจะเป็นไปได้ เช่นนั้น และที่น่าจะทำได้ดีเสียด้วย เนื่องจากเป็นกระแสวิชา-การที่ค่อนข้าง เที่ยงพร้อมด้วยหลักวิธีวิเคราะห์และอธิบายปัญหาอย่างมีบูรณาการเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ถ้าหากเห็นด้วยกัน ครองนี้ ก็คงจะต้อง เป็นภาระกิจของแวดวงวิชาการที่เกี่ยวข้องช่วยกันแสวงหาทางปรับแนวทางกันต่อไป ในที่นี้ผมใคร่ขอ เสนอแนวปฏิบัติเป็นหลักกว้างสองประการด้วยกันคือ ในระดับมหภาค และ ระดับจุลภาค ทั้งสองระดับมีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งกันและกัน ในประการแรกสำหรับระดับมหภาค เป็นเรื่อง เกี่ยวกับปัญหาสัมพันธภาพเชิงโครงสร้างและสถาบัน ซึ่ง โดยหลักการแล้วย่อมไม่อาจปฏิเสธกันได้ว่า วิกฤติการผลิตประกอบเป็นโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งมีส่วนกำหนดลักษณะสัมพันธ ภาพและสถาบันต่างๆในสังคม แต่ก็มีประเด็นน่าคิดอยู่ตรงที่ว่า เรากำลังพูดกันถึงสภาพการณ์ เงื่อนไขปัจจัยและเงื่อนไข เวลาอะไรกันแน่ ? ตามความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ของผม บทบาทของวิกฤติการผลิตในฐานะ เป็นโครงสร้างพื้นฐาน คุณจะเป็นลักษณะ เฉพาะ และเด่นชัดในการพิจารณาเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้าง เบ็ดเสร็จของ เศรษฐกิจสังคมตะวันตก ในจุดนี้ขอ ให้นำวิเคราะห์ ประเมินผลกระทบของทุนและ เทคโนโลยีอุตสาหกรรมมาให้ดี จริงอยู่ผลกระทบที่ว่ามันได้แผ่ขยายออกไป สู่สังคมประ เทศตะวันตกในรูปแบบต่างๆของจักรวรรดินิยมมาถึงปัจจุบัน การแผ่อำนาจครอบงำของทุนและเทคโนโลยี ขยายตัวกว้างขวางและรุนแรงขึ้นในประเทศกำลังพัฒนา สังคมไทยก็ตกอยู่ในสภาวะทำนอง เดียวกันนี้ตั้ง เป็นที่เห็นกัน อยู่ แต่การพัฒนาเปลี่ยนแปลงสังคมไทยก็ยังมีได้เป็นไปในลักษณะ เบ็ดเสร็จ ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ด้วยข้อจำกัดต่างๆจากสถาบันที่ ยังคงทรงอิทธิพลอยู่ในสังคมประ เทศอย่าง เช่นของไทย ข้อจำกัดทั้งหลายเหล่านี้ไม่ว่าจะมองกันในแต่ละภาคหรือลอบอย่าง ไรก็ตามในตัวเองเท่ากับ เป็นเงื่อนไขจำกัดบทบาทและขอบข่ายของระบบทุนนิยมในสังคมประ เทศกำลังพัฒนา รวมทั้ง ไทยเรา และ เงื่อนไขปัจจัยจำกัดเช่นว่านี้ อย่างน้อยในส่วนที่ยังไม่ได้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลครอบงำของทุนนิยมภายนอก จะ เริ่มมีการพัฒนาความสำนึกและความต้องการที่จะ เป็นไทแก่ตัวกว้างขวางขึ้นเป็นลำดับ ขบวนการทางความคิด และ ปฏิบัติการเพื่อการพึ่งตนเอง จึงอุบัติขึ้นเป็นกระแสเศรษฐศาสตร์การเมืองหนึ่งในสังคมไทยปัจจุบัน

จากข้อสังเกตดังกล่าวนี้ เราจะพอพูดได้ในเชิงทฤษฎีทาง วิชาการหรือไม่ว่าทาง เลือกจากกระแสทุนนิยม ตามแนวทางของกระแสแบบนีโคลาสสิคนั้น อาจไม่จำเป็นต้องหมายถึง สังคมนิยมตามแนวและขั้นตอนยุทธศาสตร์การ เปลี่ยนแปลงของคิมอิริลแบบดั้งเดิมเสมอไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ภายในระบอบทุนนิยมอันจำกัดที่ตัวเองอาจมีลู่ ทางที่จะพัฒนาจากทุนนิยมแบบครอบงำไปสู่ทุนนิยมแบบพึ่งตนเอง และ เพราะฉะนั้น จึงย่อมอาจจะมี ความหมายแตกต่าง หลากหลายกันออกไปได้ตามสภาพ เงื่อนไขของแต่ละสังคม ถ้าหากแง่คิดทางวิชาการนี้จะ เป็นที่เห็นพ้องต้องกัน ผมก็ เชื่อเหลือเกินว่า เราจะมิช่องทางทำการศึกษาวิจัยกันได้มากมาย นอกเหนือไปจากเรื่องของวิกฤติการผลิตอันนี้คืออีก

เป็นโครงสร้างพื้นฐานในบริบทสังคมไทย บรรดาสถาบันสังคมต่าง ๆ อันประกอบเป็น "โครงสร้างส่วนบน" น่าจะให้ความหมายอย่างมากที่เดียวสำหรับความสนใจและปฏิบัติการทางวิชาการต่อไปในอนาคต ประเด็นที่เหลืงคงอยู่ที่ว่า เราจะนิยามความหมายของการพึ่งตนเองอย่างไร และจะจับโครงสร้างส่วนบนตรงไหนเป็นหลัก

ตรงนี้เองผมใคร่ให้นำท่านทั้งหลายมาสู่ข้อพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องของระดับจุลภาค อันเป็นประเด็นสำคัญสุดท้ายของการพูดของผมในครั้งนี้ ผมหมายถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับชุมชนท้องถิ่นชนบท ซึ่งเริ่มเป็นที่ตระหนักกันบ้างแล้วว่า เป็นคู่แข่งดอกผลสุดท้ายที่ขี้้งเหลืออยู่เป็นความหวังสำหรับการพึ่งตนเองของ เศรษฐกิจสังคมไทยในอนาคต เราได้พูดและลงทุนลงแรงก็มาเยอะแล้ว เรื่องฝากความหวังไว้กับภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม ที่จะเป็นตัวจักรสำคัญของการสร้างความเติบโตทาง เศรษฐกิจ เพื่อกระจายผลที่ได้ลงไปสู่ภาค เกษตรและชนบท แต่การผลักดันกลายเป็นตรงกันข้ามดังที่เห็นประจักษ์กันอยู่โดยทั่วไป ความสูญเสียและสูญเปล่าที่เกิดขึ้นจะปล่อยให้เป็นไปอยู่เช่นนี้คงไม่ได้นั่น ถ้าเราอยากจะมีทิศทาง เลือกกันต่อไป เพราะฉะนั้น ในขณะ ที่ทุนนิยมแบบครอบงำกำลังแผ่ขยายตัวออกไปอย่างไม่มีหยุดยั้งและขณะนี้อเองด้วยเหตุความผันผวนของ เศรษฐกิจโลก กำลังจะกระจายลงสู่ภาคชนบทโดยตรง ในรูปของการลงทุนอุตสาหกรรม ลงทุนขนาดย่อมและขนาดเล็ก จึง เป็นปัญหาจำเป็นและรีบด่วนที่จะต้องศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาชนบทอย่างจริงจัง ความจริงแล้วในระดับชุมชนก็เกิดคำถามขึ้นที่ค่อนข้างกว้างขวางขึ้น ในเรื่องของการพึ่งตนเองของ เกษตรกร และชุมชนหมู่บ้าน ปรากฏผลมาออกมาทั้งจากความพยายามชวนชาวยุโรปของบรรดาผู้นำชุมชนเอง และองค์กรพัฒนาเอกชน ดังเป็นที่ทราบกันดีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านขององค์กรพัฒนา เอกชน เริ่มตระหนักถึงความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และประสานงานระหว่างกันมากขึ้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ล้วนประกอบเป็นกรณีศึกษาที่น่าจะให้ความหมาย เป็นประโยชน์แก่ทางวิชาการของเรา เป็นอย่างยิ่ง จุดสำคัญที่ขาดอยู่เท่าที่ผมมองเห็นก็คือ การประสานเชื่อมโยงทางวิชาการอันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสาธารณะ ขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ ข้อที่พึงเห็น ๕ ที่นี้ก็คือว่า แนวการมองนโยบายการพัฒนา เพื่อพึ่งตนเองคงจะต้องแตกต่างจากแนวทางที่ยึดถือกันอยู่ ซึ่งมุ่งการพัฒนาเติบโตทาง เศรษฐกิจจากเบื้องสูงสู่เบื้องล่าง ในทางตรงกันข้าม ถ้าจะหวังให้การพึ่งตนเองบังเกิดผลอย่างจริงจังแล้วไซ้ร้ ชุมชนท้องถิ่นอันเป็นพื้นฐานของ เศรษฐกิจสังคมนั้นเอง จะต้องเป็นจุดเน้นหนักในแนวนโยบายการพัฒนาในทางวิชาการเรนี้หมายความว่า บรรดามาตรการ และ เครื่องมือการพัฒนาทั้งหลาย จะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความรู้ความเข้าใจถึงพื้นฐานเป็นมาและศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก แทนที่จะ เป็นการครอบงำทำลายอย่างที่ประเพณีปฏิบัติในกระบวนการพัฒนาปัจจุบัน อย่างน้อยก็ตรงจุดนี้เองที่ผมเห็นว่ากระแสวิชาการ เศรษฐศาสตร์การเมืองสามารถจะมีบทบาทได้อย่างสำคัญ ในระยะหลังๆมานี้ เข้าใจว่าทาง "กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง" ได้เบนความสนใจทางวิชาการมาที่เรื่องราวของหมู่บ้านและชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งนับเป็นนิมิตหมายที่ดี การถึงที่ที่จะต้องสานกันต่อไป ก็คืองานศึกษาวิจัยในเชิงนโยบายสาธารณะตามนัยดังกล่าวข้างต้น

ในท้ายที่สุด ผมใคร่เสนอเป็นข้อคิดเชิงวิชาการต่อไปอีกสักเล็กน้อย เพื่อให้เห็นภาพของ เศรษฐศาสตร์การเมืองที่พึงปรารถนาคุณสมบัติขึ้น อย่างน้อยก็จากทัศนะส่วนตัวของผม ผมได้พูดมาแล้วถึงข้อ เค้นของระบบและวิธีการสังเคราะห์ในกระแสวิชาการด้านนี้ แต่ปัญหาที่มีอยู่ว่าข้อ เค้นในเชิงทฤษฎี เช่นว่านี่ในตัว เองย่อมไม่มีคุณค่าหรือความหมายอันใดหากขาดการพยายามศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์จากสภาพความเป็นจริงในสังคมวัฒนธรรมไทย ผมไม่ปฏิเสธว่าความรู้ทั้งมวลย่อมมีลักษณะความเป็นสากลอยู่ แต่ในขณะ เดียวกัน "ศาสตร์" ในตัวเองก็มีลักษณะ เฉพาะตามสภาวะของกาลเทศะอยู่ ผลประการสำคัญประการหนึ่งจากความเป็นลักษณะ เฉพาะนี้ ก็คือว่า บรรดาข้อสรุป หรือ มาตรการทั้งหลายย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและ เงื่อนไขเวลา ซึ่งย่อมมีอยู่แตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละสังคม นั้นหมายความว่า

ไปอีกด้วยการพัฒนาเปลี่ยนแปลงทั้งหลายย่อมจำเป็นต้อง เป็นไปบนแนวทางหรือขั้นตอนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวเสมอไป ผมเชื่อว่า หากวิชาการเศรษฐศาสตร์การเมืองจะไม่ยึดติดในข้อสรุป แต่หันมามุ่งศึกษาหาความเข้าใจในเชิงประจักษ์อย่างจริงจังกันแล้ว เศรษฐศาสตร์การเมืองในสังคมไทย ก็น่าจะมีสถานภาพและศักยภาพในการทำหน้าที่ชี้แนะอันสร้างสรรค์ต่อสังคมในด้านที่สุด

* บารุกดา สุภา ศิริमानนท์ ครั้งที่ 1 วันที่ 21 กรกฎาคม 2531 ณ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย - บท.

ศูนย์วิทยพัธพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย